

JUBILEJI

Prof. Tomaž Weber – osemdesetletnik

Ob okroglem jubileju – osemdesetletnici prof. Tomaža Webra, didaktika pouka zgodovine, se spominimo desetletij njegove življenjske poti in njegovega vztrajnega dela za kvalitetno rast in za didaktično in metodično modernizacijo našega pouka zgodovine. Njegovo pedagoško delo je vpeto v kakovostno rast pouka na slovenskih šolah in še posebej v posodabljanje pouka zgodovine in geografije. Jubilant je budno spremljal modernizacijo pouka in nove pedagoške težnje v razvitih državah Evrope in v njih dobil vzpodbude ter usmeritev za izboljšave pouka zgodovine in družboslovja pri nas.

Prof. Weber Tomaž se je rodil 24. oktobra 1927 v Ljubljani v družini intelektualca. Njegov oče je bil filozof dr. France Weber, ki je bil v času Kraljevine Jugoslavije pomembna znanstvena osebnost in profesor na univerzi v Ljubljani, mati pa je izhajala iz avstrijskega Vorarlberga. V družini Weber je bilo pet otrok, nastanjeni so bili za Bežigradom. Tomaž je bil zvedav in živahen otrok, ki se je zelo intenzivno vživel v takratno družbo mladih in v krajevne razmere Bežigrada, pa tudi v širši razvoj Ljubljane. Tudi pozneje je ohranjal zelo žive in neposredne stike s svojo generacijo v Ljubljani. Danes se živo spominja mnogih znancev v mestu, budno pa je spremljal tudi urbanistični in gospodarsko-socialni širši razvoj Ljubljane. Svoje pestro in dinamično življenje »Ljubljančana« je tudi anekdotično opisal v zanimivih spominih iz leta 2004. Življenjsko odprtost, neposrednost in sproščenost ter druge lepe značajске odlike je ohranil do današnjih dni. Te komunikativne sposobnosti so prispevale tudi k njegovim organizacijskim sposobnostim pri pedagoškem delu z mladimi kot tudi pri spodbujanju aktivnih oblik in metod pouka.

V letih med drugo svetovno vojno je doživljal razne težke in nevarne vojne situacije. Primanjkovalo je osnovnih življenjskih sredstev, še posebej pa ga je prizadela mamina smrt. Ko se je oče drugič poročil leta 1944, ga mačeha ni sprejela za svojega, zato je zapustil odtujeno družino. Ostal je osamljen, odslej se je moral prebijati naprej v težkih razmerah in povsem samostojno.

Takoj po osvoboditvi je bil mobiliziran v 1. brigado slovenske divizije KNOJa in je bil nato decembra 1945 demobiliziran. V letu 1946 je opravil gimnazijsko maturo in je nato pričel leta 1948 študirati medicino. Toda, ko je spoznal da ga ta študij študentsko veže na vojaško službo, ga je opustil.

Nato se je zaposlil na Podjetju za melioracijo, kjer je opravljal razna administrativna dela, hkrati pa je bil zelo aktiven v sindikalni športni in planinski dejavnosti. Leta 1951 se je poročil in si ustvaril družino. Nato se je odločil za študij zgodovine. Ta študij je opravil v letih 1951-1956, hkrati pa se je preživljal z občasnimi deli. Po končanem študiju zgodovine se je zaposlil v pedagoški dejavnosti. Prvi dve leti je poučeval na Gimnaziji Stična, nato pa tri leta (1959-1961) na Osnovni šoli Rudnik v Ljubljani, kjer si je pridobil metodične izkušnje pri pouku zgodovine, nemščine in pri vodenju raznih šolskih krožkov. Zlasti so ga je pritegnile aktivne oblike učnega dela z mladimi, ko je spoznaval prednosti in mik aktivnega in zanimivega pouka.

Od leta 1961 dalje je prof. Weber prešel od učiteljskega dela v razredu k pedagoško svetovalnemu delu. Najprej je bil nekaj let direktor regionalnega prosvetno-pedagoškega zavoda Ljubljana II, ki je spremljal šolsko delo celotne Dolenjske. Od leta 1964 do 1971 pa je deloval na Zavodu za šolstvo SRS kot vodja pedagoških svetovalcev za zgodovino in geografijo. Nastopilo je tisto desetletje, ko se je pričel naš jubilant poglobljeno in sistematično ukvarjati s problemi didaktike zgodovine in geografije kot tudi z širšimi vprašanji našega šolskega sistema. Zadal si je tudi cilj, da izdela materialno tehnično osnovo in učila za moderni pouk teh učnih predmetov v slovenskih šolah kot tudi teoretično podlago za moderno didaktiko zgodovine in geografije pri nas. Ti smotri so bili dokaj zahtevni in raznovrstni, njihova realizacija pa je terjala veliko dodatnega študija kot tudi vztrajnosti in dolgotrajnih naporov skozi več desetletij. Naša starejša metodična literatura za te učne predmete je povzemala predvsem splošno

didaktična načela in tradicionalne učne metode frontalnega pouka. Premalo pa je upoštevala specifične vzgojno-izobraževalne možnosti našega predmeta in načela sodobne metodike, ki terja dinamične kombinacije učnih metod v razredu in aktivno vlogo motiviranih učencev pouku.

V 60-tih letih so se povečali kulturni in šolski stiki med zahodnoevropskimi državami in socialistično Jugoslavijo. Vedno več je bilo mednarodnih sejmov, pedagoških srečanj in izmenjav z didaktičnimi tehničnimi sredstvi. Možno se je bilo seznaniti z moderno didaktično zasnovanimi šolskimi učbeniki iz razvitih evropskih držav in s sodobnimi tehničnimi sredstvi za učinkovit pouk v razredu. Vedno bolj smo tudi pri nas spoznavali potrebo po hitrejši modernizaciji pouka in po spremljavi novih pedagoških zamisli. Republiki Slovenija in Hrvaška sta se bolj kot druge jugoslovanske republike odpirali v evropski kulturni in šolski prostor. Prof. Weber se je z vso energijo vključil v didaktično prenavo modernizacijo našega pouka zgodovine in geografije. Obiskal je šolske institute v Pragi, Milanu, Stockholmu, Braunschweigu in hkrati študiral nove didaktične zamisli teh učnih predmetov. Zlasti pa je pomembno, da je preko člankov v pedagoških revijah, seminarjev in učiteljskih zborovanj permanentno seznanjal širšo populacijo naših učiteljev zgodovine in geografije o novih didaktičnih konceptih in novih metodah pouka. Njegove izjemne organizacijske sposobnosti pa so se pokazale tudi tako, da je mnoge učitelje praktike pritegnil tudi v empirične preizkuse v razredu glede novih učnih metod in pri uporabi sodobnih učnih sredstev.

Po desetletnem delovanju v pedagoško svetovalnih zavodih, je prof. Weber leta 1971 prešel k sistematičnemu pedagoškemu delu s študenti na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Poučeval je didaktiko zgodovine in tudi didaktiko predmeta spoznavanje družbe. Še posebej je proučeval metode terenskega dela in didaktično vlogo krajevne zgodovine. Delo na tej fakulteti je opravljal 17 let, vse do leta 1988, ko se je upokojil. Njegova raziskovalna specialno-didaktična dejavnost in didaktična publicistika pa se je med delom na Pedagoški fakultet permanentno nadaljevala. Stalno je izdajal tudi raznovrstna učila za pouk zgodovine na naših osnovnih in srednjih šolah. Občutil je aktualne družbene potrebe po napredku pouka in se je nanje tudi sproti z delovno dejavnostjo odzival.

V začetku 70. let je izšel nov učni načrt za pouk zgodovine v osnovni šoli. Prof. Weber je v vlogi svetovalca in izkušenega praktika aktivno sodeloval v komisiji in pri izdelavi njegove didaktične zasnove. Dobro pa se je zavedal, da sami učni načrti in šolski zakoni ne bodo kvalitetno preobrazili pouka zgodovine v razredu. Učitelje je potrebno zgodovine didaktično osvestiti glede specifičnih vzgojno-izobraževalnih ciljev za naše učne predmete in jih tudi primerno metodično usposobiti. Le tako bodo učitelji praktiki vsakodnevno presegali tradicionalne metode pretežno verbalnega in reproduktivnega pouka ter uveljavili učenca kot subjekt v razredu. V mnogih metodičnih člankih (75) in v dveh metodikah se je zavzemal za zanimiv, slikovit in konkreten pouk zgodovine. Metodično pester pouk naj bi učence pritegnil in jih spodbudil k aktivnemu učnemu sodelovanju z učiteljem. Večkrat je predstavil tudi konkretne vzorce krajevno zgodovinskih tem, ki omogočajo učinkovito organizacijo aktivnega in raziskovalnega pouka. Prizadeval pa si je tudi za napredek pouka pri učnem predmetu spoznavanje družbe na osnovni šoli. Tu je poiskal razne učinkovite kombinacije zgodovinskih in geografskih učnih metod.

Posebej je treba poudariti, da se je znal prof. Weber pri svoji mentorski vlogi dobro vživeti v metodične situacije in našega učitelja zgodovine v razredu. Oživil je njegove učne dileme in vprašanja pri uresničevanju učnega načrta. Ta posluš za pedagoško prakso in za probleme učitelja začetnika preveva mnoge njegove metodične članke. Vloga učne prakse pa je poudarjena tudi v naslovih njegovih metodičnih priročnikov. Pri Državni založbi Slovenije je izdal: *Praksa zgodovinskega pouka v osnovni šoli* (1977) in nato obširnejšo knjigo *–Teorija in praksa pouka zgodovine* (1981). V teh publikacijah in drugih didaktično-metodičnih člankih svetuje učiteljem, naj pri izdelavi letnih delovnih programov in pri načrtovanju posameznih učnih ur bolj upoštevajo bogate polivalentne vzgojne učinke pouka zgodovine glede na specifično tematiko. Opozarjal je tudi, da prispeva k življenjskemu pouku in k učni aktivnosti učencev zgodovine tudi premišljeno krčenje učne snovi in izbor vsebinskih ter problemskih elementov posamezne učne teme. Zlasti teme o težkih življenjskih in delovnih situacijah v preteklosti, junaštvo in požrtvovalnost borcev med narodnoosvobodilnim bojem, prizadevanje kmečkega zaledja in delovanje ilegalnih bolnišnic v tem obdobju vsebujejo neizmerne vzgojne potence. Njegove metodične razprave so bile natisnjene v 60-tih, 70-tih in 80-tih letih v raznih strokovnih revijah: *Pouk zgodovine* (jugoslovanska revija za didaktiko zgodovine), *Sodobna pedagogika*, *Zgodovinski časopis*, *Vzgoja in izobraževanje*, itd.

Izredne zasluge ima prof. Weber tudi za dolgoletno opremljanje pouka zgodovine z avdio-vizualnimi sredstvi in učbeniško literaturo na slovenskih osnovnih in srednjih šolah. Največ te didaktične literature sta izdali založba DZS in Zavod za šolstvo. V razvitih evropskih državah se je uveljavilo dragoceno spoznanje o pomembni didaktični vlogi podelovnih učbenikov, ki s svojimi didaktičnimi elementi direktno spodbujajo učitelja in učence k aktivnim metodam in oblikam pouka. Prof. Weber je napisal sam ali pa v soavtorstvu večino učbenikov za pouk zgodovine v osnovnih šolah in tudi nekatere v srednjih šolah. V mnogih člankih je tudi didaktično in metodično utemeljeval prednosti podelovnih učbenikov in podal metodične napotke učiteljem za delo z zgodovinskimi čitankami in zgodovinskimi viri. Sproti ob izhajanju Delovnih zvezkov k posameznim učbenikom zgodovine je napisal za učitelje tudi metodične napotke za delo s posameznimi vajami v teh Delovnih zvezkih.

Državna založba Slovenije je pričela v 60-tih in 70-tih letih sistematično izdajati podelovne učbenike in učbeniške komplete za pouk zgodovine v vseh razredih osnovne šole. Tak učbeniški komplet so sestavljale tele glavne sestavine: 1. učbenik, 2. zbirka zgodovinskih virov ali čitanka, 3. delovni zvezek in 4. zgodovinski atlas. Poleg temeljnega sintetičnega učnega besedila v učbeniku so nastale še zgodovinske čitanke, ki so z živo in nazorno besedo pomagale učencu predstaviti življenjske razmere v preteklosti. Delovni zvezki pa so s pomočjo ilustracij, shem in drugih elementov prispevale k bolj zanimivemu in sistematičnem utrjevanju učne snovi. Izšli so tudi zgodovinski šolski atlas, ki so s tematskimi kartami zgodovinsko dogajanje umestili v prostor. Prof. Weber je bil pobudnik, da smo dobili v slovenskih šolah 1968. leta prilagojen hrvaški Zgodovinski atlas, izdelal je tudi vsebinsko zasnovano tematskih kart v novjšem slovenskem – Šolskem zgodovinskem atlasu iz leta 1994, ki je izšel pri DZS.

Jubilant pa je pokazal svojo delovno vztrajnost in vneto tudi kot upokojenec. V sodelovanju s prof. Dragom Novakom je zasnoval v sedmih zvezkih zbirko: 20. stoletje v zgodovinskih virih, besedi in slikah. Ta publikacija zajema družbeno-politično, vojno, gospodarsko, kulturno in drugo zgodovinsko dogajanje v modernih obdobjih. Zvezki tematizirajo svetovno dogajanje, kot tudi življenje Slovencev v jugoslovanskem prostoru. Stoletno dogajanje je uprizorjeno preko raznovrstnih besednih in slikovnih virov. Zbirka naj bi obogatila zlasti pouk zgodovine na naših srednjih šolah.

Hkrati z didaktično in metodično modernizacijo pouka zgodovine je bilo potrebno, da bo naš učenec dobil čimbolj nazorne predstave o življenjskih razmerah v preteklosti. Prof. Weber si je veliko in vztrajno prizadeval, da bi, poleg individualnega učnega kompleta za učenca pri domačem delu, naše šole dobile tudi moderna razredna učila za pouk zgodovine. Novi projekcijski aparati, izdelani posebej za šolsko uporabo, so prinesli v razred bogata in raznovrstna avdio-vizualna sredstva. Skrbno izbrane didaktične slike in tematske karte so omogočile učinkovito ponazoritev zgodovinskih dogajanj ali situacij. Prof. Weber je v okviru Sava filma sistematično programiral možnosti za demonstrativne učne situacije. Izdelal je serije zgodovinskih slik, ki sledijo temam učnih načrtov zgodovine. V letih 1962 do 1977 je Sava film izdal 23 učnih filmov v črno-beli tehniki, ki pokrivajo teme iz obče in nacionalne zgodovine. Ilustrirajo pa tudi tematiko iz različnih obdobji – od antike preko srednjega veka do 19. stoletja. Vsak diafilm vsebuje 20 do 40 slik ter je opremljen z metodičnim komentarjem in z delovnimi napotki za učitelja.

V tem času se je v razredu metodično še posebno uveljavil grafoskop. Sava film je v letih 1969 do 1974 izdal 28 projekcijskih kompletov za pouk zgodovine, ki jih je izdelal prof. Weber. Vsak komplet vsebuje 4–6 listov, ki se grafično in vsebinsko dopolnjujejo. Večina teh kompletov ilustrira teme iz novjših obdobji, zlasti pa dogajanja med drugo svetovno vojno in naš NOB. Precej teh projekcijskih kompletov nudi tudi kartografske demonstracije zgodovinskega dogajanja, tudi ta učila imajo priložen metodični komentar. Prof. Weber pa je izdelal tudi nekaj 8 mm učnih filmov za pouk moderne zgodovine.

Njegova dejavnost pri načrtnem snovanju modernih učil za pouk zgodovine je bila vsekakor izredno požrtvovalna, vztrajna in raznovrstna. Zlasti pa je naš jubilent pokazal pri tem delu tudi veliko iniciativnosti in sposobnosti organizatorja. Jubilent je s svojo raznovrstno projektivno, publicistično, učno in organizacijsko dejavnostjo postavil osnove za moderni pouk zgodovine v Sloveniji. Njegovi didaktični projekti so se uresničevali predvsem ob sodelovanju Zavoda za šolstvo in DZS. Vrste učnih pripomočkov, ki so se uveljavili pri pouku zgodovine, so zaživel kot nujen instrumentarij moderne pouka. Prof. Weber je torej za naš predmet opravil temeljne didaktično-metodične korake in ti didaktični elementi živijo pri pouku v razredu tudi danes. Zato je nujno, da smo si vsaj delno osvestili njegovo požrtvovalno delo, ki je nacionalnega pomena.

Jubilantu želimo zdravja ter zadovoljstva ob pogledu na svoje uspešno, dolgoletno in požrtvovalno

pedagoško delovanje v korist slovenskega pouka zgodovine! Veselimo se tudi njegovega neizčrpnega optimizma in vedrine, ki tudi danes spodbuja tovariške stike z znanci, sodelavci in sodelavkami.

Štefan Trojar